

Anketiranje za dvajset let nazaj – kakovost retrospektivnih podatkov

Anketa je zelo pogost način zbiranja podatkov v družboslovnem raziskovanju, vendar pa ima zanesljivost tako zbranih podatkov tudi svoje meje. V tem članku se ukvarjam s kakovostjo anketnih odgovorov, ki jih ljudje dajejo za dvajset let nazaj. Če za nazaj zbrani podatki segajo tako daleč v preteklost posameznika, se namreč običajnim problemom zanesljivosti pridruži še vprašanje spominskih sposobnosti in deformacij. Koliko nazaj in kako natančno je možno rekonstruirati pretekle dogodke in stanja v neki življenjski sferi posameznika?

Na ta problem smo naleteli sodelavci projekta Kakovost življenja v Sloveniji, ko smo se leta 1993 pripravljali na nov raziskovalni pristop – analizo zgodovine dogodkov (AZD). Ta pristop se v primerjavi z običajnim ne zadovoljuje s podatki v aktualni časovni točki, ampak jih zahteva za (daljše) časovno obdobje – v našem primeru za čas od leta 1973 do danes.

Da bi odgovorili na to in nekaj drugih vprašanj, sta bili izpeljani pilotna anketa in študija. V članku je nekaj njenih ugotovitev ter se navezujemo tudi na problem kakovosti anketnih podatkov nasploh.

Zahteve AZD pristopa pri raziskovanju kakovosti življenja

V projektu Kakovost življenja v Sloveniji je bilo pri merjenju in analizi življenjskih razmer prebivalcev Slovenije uporabljenih več pristopov. Leta 1984 smo z anketo reprezentativnega vzorca slovenske populacije izpeljali prvo meritev izbranih področij življenjskih razmer, ki je bila kasneje ponovljena še dvakrat; leta 1987 z namenom primerjalne medregionalne analize v tedanji Jugoslaviji, leta 1991 pa za longitudinalno primerjavo s stanjem leta 1984 (več o tem v Antončič, V. in Boh, K., 1991; Černigoj Sadar, 1992).

V primerjavi s temi tremi raziskavami, ki so življenjske razmere in stanja, kot so npr. zaposlitveni, zakonski in stanovanjski status, izmerile v nekem časovnem preseku, so se leta 1992 usmerili k dinamičnemu pristopu, k analizi zgodovine dogodkov, ki registrira spremembe stanj v nekem (daljšem) časovnem obdobju. Ta raziskovalna oblika beleži potek dogodkov na izbranem področju ter omogoča rekonstrukcijo npr. zaposlitvene ali kakšne druge kariere (več o tem v Drobnič, 1992).

Za popolno rekonstrukcijo proučevanega procesa morajo zbrani podatki vsebovati tudi časovne točke, ko so se zgodili dogodki oziroma spremembe. Razsežnost časa pa ni pomembna le za opisovanje kronologije dogodkov, ampak predvsem v neki drugi funkciji. Gre namreč za to, da je namen AZD prav modelirati trajanje časa, ki preteče med posameznimi dogodki (Drobnič, 1992:14) ter s tem omogočati razlago njihovih medsebojnih povezav.

Pri tem pristopu je zelo pomembno vprašanje, kako zagotoviti zanesljivost podatkov, saj nanje pri zbiranju za nazaj še bolj kot sicer – vplivajo spominske

* Srna Mandič, raziskovalka na FDV.

deformacije, nedostopnosti, napake in netočnosti. Ker je kakovost retrospektivnih podatkov možno izboljšati s primernim postopkom zbiranja, pri čemer sta ključnega pomena oblika in natančnost anketnega instrumenta (Drobnič, 1992:36), smo pripravljene anketni instrument najprej preveriti s pilotno študijo.

V pilotnem anketnem vprašalniku smo spraševali po obdobju od leta 1973 do časa anketiranja. Mlajši respondenti, rojeni leta 1959 ali kasneje, pa so odgovarjali od takrat, ko so izpolnili starost 15 let. Glavni razlog za željo raziskovalcev po čim daljšem obdobju opazovanja je bil v tem, da je v slovenski populaciji relativno malo mobilnosti in da se z daljšanjem opazovalnega obdobja večja tudi verjetnost, da lahko registriramo več selitvenih, zakonskih, zaposlitvenih itd. epizod.

Pilotna študija

Osnovni cilj pilotne študije je bil presoditi primernost izbrane oblike vprašalnika (posameznih vprašanj). Pilotni anketni vprašalnik je bil oblikovno in po poteku dokaj celovit in izvedbeno zahteven. Da bi zajeli potek zaporednih dogodkov in stanj, izbrane epizode časovno locirali (zabeležili začetek in konec) ter popisali njihove pomembne značilnosti, je bilo treba vprašanja tudi ustrezno grafično oblikovati ter jih sestavljati v večje, povezane komplekse. Poleg tega naj bi tudi številni preskoki in filtrska vprašanja omogočala slediti individualnim življenjskim potekom.

Naloga vprašalnika pa ni bila le omogočiti primeren potek in zapisovanje odgovorov, ampak tudi spodbuditi spominski tok, ki naj respondentu omogoči rekonstrukcijo preteklih dogodkov in stanj. S tem v zvezi povejmo, da za vprašalnik nismo izbrali oblike »življenjskopisnega koledarja«, ki omogoča simultano rekonstrukcijo na več življenjskih področjih hkrati in je v AZD anketah zelo pogost (več o tem v Drobnič, 1992), ampak kombinacija s klasično obliko, značilno za navzkrižne sekcijske raziskave.

Poleg vrste povratnih informacij o izvedbeni plati posameznih vprašanj in celotnega vprašalnika naj bi dobili tudi odgovor na dve posebni vprašanji, ki ju obravnavamo v tem članku. Prvo zadeva spominsko dostopnost podatkov ob izbranih časovnih parametrih: respondenti naj bi za obdobje zadnjih dvajsetih let navedli čas, ko so se jim zgodili izbrani dogodki, in to na mesec natančno. Drugo vprašanje zadeva zanesljivost za nazaj zbranih podatkov. To, da so bile ponovno anketirane iste osebe – torej panelna raziskava – je omogočilo, da smo pri nekaj vprašanih lahko medsebojno primerjali odgovora, ki ju je dal anketiranec leta 1984 in 1993 in sta merila isto stvar: npr. zaposlitveno, zakonsko, stanovanjsko itd. stanje anketiranca v maju 1984. Pri izbranih vprašanih je torej ponovno anketiranje pomenilo ponovljene meritve.

Testno anketiranje je potekalo v prvi polovici oktobra 1993. Osnovni anketni vzorec je zajel 100 oseb, ki so bile izbrane iz anketnega vzorca kakovosti življenja leta 1984. Anketiranih je bilo 50 oseb obeh spolov (več o vzorcu in poteku anketiranja v Černič Istenič, 1993). Starostni razpon anketirancev je segal od 26 do 66 let. V primerjavi z reprezentativnim vzorcem slovenske populacije iz leta 1984 je bil anketni vzorec rahlo starejši in nekoliko višje izobrazbe, kot je tudi razvidno iz tabele 1.

Tabela 1: STAROSTNA IN IZOBRAZBENA STRUKTURA RESPONDENTOV LETA 1984 IN 1993, v %:

STAROST:	1984	1993	IZOBRAZBA:	1984	1993
15-24 let	14	0	manj kot o. š	19	8
25-34 let	25	18	os. šola	31	37
35-44 let	19	33	poklicna š.	24	20
45-54 let	19	20	srednja š.	18	28
55-64 let	15	24	višja, visoka	9	6
65 in več	8	4			
skupaj	100%	100%	skupaj	100%	100%
	N=2471 N = 50			N=2471 N = 50	

Na mesec natančno, za 20 let nazaj

Eden od ciljev pilotne študije je bil preveriti ustreznost izbranih časovnih parametrov glede na tveganje izgube podatkov. V AZD študijah je pogostna enota merjenja časa mesec. Velja za spominsko še obvladljivo, obenem pa tudi dovolj natančno mersko enoto (Drobnič, 1992). Kljub temu smo želeli preveriti, ali ta enota dovolj dobro funkcioniра v izbrani obliki anketnega instrumenta, in to seveda za obdobje dvajset let nazaj, če začnemo z letom 1973.

O dolžini retrospektivnega obdobja je bilo več pomislekov. Kljub več raziskavam, ki so uspešno uporabile relativno dolga obdobja, na primer 15-letno (Popelaz in Drobnič, 1992) ali celo več desetletij (Blossfeld, Hamerle in Mayer, 1989), smo raziskovalci in kasneje tudi testni anketarji dvomili o tolikšni spominski sposobnosti ljudi. Primernost izbranega dvajsetletnega retrospektivnega obdobja smo želeli preveriti tudi zato, ker v anketni obliki nismo uporabili nobenega posebnega »sprožilca spomina«, kot so priporočali v ZDA, kjer so v ta namen tudi uporabljali nekatere splošno znane dogodke, kot npr. Kennedyjeva smrt (Drobnič, 1992:43).

Za presojo tega, ali in koliko so retrospektivni podatki spominsko dostopni na mesec natančno, smo izbrali vprašanja, ki so poizvedovala po času začetka in konca vsake zakonske, zaposlitvene in stanovanjske epizode po letu 1973.¹ Upoštevane so le tiste napake, ki jih zanesljivo lahko pripišemo prav spominski motnji.² Gre bodisi za izbiro manj natančne enote – četrletja, ki je bila dana kot dopolnilna možnost, samo letnice ali pa za manjkajoči podatek ob pripisu anketarja, da »se ne spomni«. Ta definicija napake je bila dokaj stroga, saj je zanj zadoščalo že eno samo odstopanje, čeprav je veliko istovrstnih dogodkov anketirane lahko sicer pravilno opisal. Izid štetja in klasifikacija opisanih napak sta prikazana v tabeli 2.

¹ Obdelana so bila tale anketna vprašanja. V stanovanjski mobilnosti (Gre za stanovanje, v katerem je respondent živel leta 1973 in kasneje): Od kdaj do kdaj ste brez daljše prekinitve živeli v tem stanovanju? Prosim, povejte mesec in leto. (Gre za stanovanje, v katerem je živel leta 1973 in kasneje).

Za zakonske zveze: (Za tiste, ki so bili leta 1973 poročeni in/ali so se poročili (tudi še) kasneje): kdaj ste se poročili? Prosim, povejte mesec in leto. (Ali ste še poročeni in živite s tem možem/ženo?) Kdaj ste prenehali živeti s tem možem/ženo?

Za zaposlovanje: (Za tiste, ki so bili leta 1973 zaposleni ali so se zaposlili kasneje.) Kdaj ste bili prerezporejeni na to delovno mesto? Povejte, prosim, mesec in leto. Kdaj ste se zaposlili v tej/novi organizaciji? Kdaj ste prenehali delati na tem delovnem mestu?

² Izraz »spominska motnja« tu ni uporabljen v smislu patološkega stanja, ampak v smislu katerega koli dejavnika v zvezi s spominom, ki respondentu ni dovoljeval dovolj natančne rekonstrukcije dogodkov.

TABELA 2: Napake pri izbranih epizodnih vprašanjih – odgovor ni navajal meseca

	ŠTEVILO VPRAŠALNI- KOV Z NAPAKO	ŠTEVILO NAPAK	LETO, KO JE NASTA- LA NAPAKA
PO PODROČJIH:			
stanovanje	3	4	neznano, 1963, 1968
zakonske zveze	1	1	1961
zaposlitve	6	10	1969, 1971, 1973, 1975, 1986, 1993
PO ŠT. NAPAK:			
brez napake	43 (88%)		
ena	3 (4%)		1971, 1969, 1963
dve	2 (4%)		1986, 1975
tri	– (0%)		
štiri	2 (4%)		neznano, 1961, 1973 1968, 1983

Zbiranje napak pri respondentih: porazdelitev napak med respondenti pokaže, da je imelo najmanj eno napako 7 respondentov oziroma 14%. Velika koncentracija napak je bila očitna v tem, da sta imela dva respondenta po 4 napake in sta torej skupaj zakrivila več kot polovico vseh registriranih napak. Ta izid bi lahko posplošili v smislu, da za 4% pilotne anketne populacije časovna razsežnost izbranih dogodkov ni zadostno spominsko dosegljiva. Sklepamo torej lahko, da je bila izguba anketnih podatkov, odvisno tudi od slabših individualnih spominskih sposobnosti majhnega dela respondentov, ki jih tudi s spremenjeno anketno obliko ne bi mogli odpraviti. Omenimo še, da se ta skupina anketirancev po svojih atributih in po obsegu zdi blizu tistim, ki jih je v svoji tipologiji anketirancev M. Gnidovec (1993) poimenovala »težavni«. Gre za okoli 5% anketirancev, ki v primerjavi s preostalimi slabo razumejo anketna vprašanja, so najmanj pripravljene na sodelovanje in imajo pretežno nižjo izobrazbo. Tudi v našem primeru sta imela »kritična respondenta« le dokončano osnovno šolo; kot zanimivost še povejmo, da gre za ženski, stari 36 in 66 let.

Napake po področjih: Največ napak je bilo opaženih pri zaposlitvah, najmanj pri zakonskih zvezah. Seveda pa še naprej ne vemo, ali se dogodkov v zvezi z zakonom ljudje toliko bolj spomnijo kot tistih v zvezi z zaposlovanjem, ali razlike nastanejo (tudi?) zato, ker je zakonskih dogodkov enostavno manj kot zaposlitvenih in zato tudi manj priložnosti za nastanek spominske motnje.

Časovni parametri. Kljub temu da je mesec kot merska enota dal zadovoljive rezultate, je možno izgubo podatkov dodatno zmanjšati tako, da se v izbranih nadaljnjih statističnih obdelavah uporabi bolj groba časovna enota – četrletje. Več kot polovica vseh napak – natančneje devet od petnajstih – je bilo namreč v tem, da je bilo namesto meseca navedeno četrletje.

Večina napak je bila časovno locirana pred letom 1973³ ali v njem – takih je bilo osem napak od petnajstih. Vpliv časovne oddaljenosti na pomnjenje pa se je

³ Vprašalnik je potzvedoval po stanjih v letu 1973 in kasneje. Ker pa je registriral tudi začetek prve epizode, ki je lahko segal daleč nazaj, je med odgovori najti tudi letnice pred letom 1973.

pokazal kot relativen, saj je bilo npr. najti primer, da je imel anketiranec spominsko vrzel za leto 1993, pri istovrstnem dogodku bolj oddaljenega leta pa ne.

Ta del pilotne študije nas je torej pripeljal k sklepu, da so izbrano obliko anketnega instrumenta, dolžina retrospektivnega obdobja ter mesec kot časovna enota dali zadovoljive rezultate ter se pokazali kot primerna osnova za retrospektivno zbiranje podatkov.

Kakovost retrospektivno zbranih podatkov

Medtem ko smo v prvem delu študije poskušali presoditi izbrano obliko vprašalnika ter časovne parametre glede na to, kolikšno »izgubo podatkov« so povzročili, se v tem delu študije ukvarjamo z vprašanjem, koliko so bili pridobljeni podatki tudi kakovostni. Zlasti nas zanima, v koliki meri smo se z retrospektivno obliko vprašalnika približali kakovosti podatkov, pridobljenih s klasično obliko vprašalnika. Pri tem pa se bomo omejili le na nekaj tistih spremenljivk, pri katerih smo dosegli situacije ponovljene meritve. Gre za npr. stanovanjsko, zakonsko itd. stanje respondenta maja 1984, ki smo ga pri istem respondentu posneli dvakrat: prvič z anketo leta 1984, drugič pa s pilotno anketo leta 1993. Te značilnosti anketne situacije so torej ponovljene meritve po 9 letih.

Nekaj izhodiščnih metodoloških podmen. Najpomembnejša sestavina kakovosti podatkov je njihova zanesljivost. Problem zanesljivosti se nanaša na vprašanje, ali z izbranim merskim instrumentom dejansko merimo tisto količino (pojav, spremenljivko), ki jo tudi res želimo meriti oziroma koliko je drugih dejavnikov. Da pri anketnih vprašanjih problem nikakor ni zanemarljiv, kaže že naslednja tipologija dejavnikov, ki zamegljujejo iskano količino. Razliko v odgovorih respondentov na neko anketno vprašanje Alwin (1989:281) obravnava kot funkcijo petih komponent. Poleg same spremenljivke, ki jo želimo meriti, so to še: konstantne merske lastnosti vprašanja, kot so npr. ubesedenje, oblika, vsebina; napake pri konceptualizaciji in operacionalizaciji, ko se vprašanje nehoteno naslavlja tudi na neki stabilni konstrukt, ki ni enak količini, ki jo želimo meriti, ter dve vrsti merskih napak.

Pri zbranih podatkih za nazaj se ti problemi stopnjujejo tudi zaradi močnega vpliva spomina. Količina, ki jo želimo meriti, je pri tem namreč posredovana skozi medij spomina, ki jo kot svojevrstni filter lahko tudi predela (npr. t. i. optimizem spomina).

Ponovljeno merjenje (ponovno anketiranje – reinterview) je ena od možnih načinov presojanja zanesljivosti merjenja. Zadošča definicijskim merilom zanesljivosti kot »korelacijske konsistentnosti dveh poskusov merjenja iste stvari ob uporabi maksimalno podobnega merskega instrumenta ter neodvisno od kakršne koli dejanske spremembe merjene količine« (Alwin, 1989:278). Za presojanje zanesljivosti Alwin uporablja klasično testno metodo, ki primerja izide panelnih anket v treh valovih – npr. ameriška Quality of Life Survey v letih 1973, 1974 in 1978. Tri meritve zahteva tudi alternativna raziskovalna strategija, ki zanesljivost presoja v eni časovni točki (npr. Leskošek, 1992).

O vplivu spomina na zanesljivost podatkov je najti nasprotujoče si ocene. Tako pilotna študija German Life History Study (Blossfeld, Hammerle in Mayer, 1989) ugotavlja, da zaradi spomina za nazaj zbrani podatki niso sistematično pristranski. Po drugi strani po Alwin (1989:280) opozarja, da je presojanje zanesljivosti meritev oteženo prav zaradi možnega pristranskega učinka spomina. Pri tem poudarja

druge vrste nevarnosti, namreč to, da bi se zaradi prekratkega presledka med meritvami anketiranci spomnili svojih prejšnjih odgovorov in jih ponovili.

Kakor koli že, ob za nazaj zbranih podatkih sta spomin in občja zanesljivost merskega instrumenta medsebojno globoko pomešana. Poskus analitične osamitve vpliva spominske razsežnosti na morebitno zmanjšano zanesljivost za nazaj zbranih podatkov je zahteven in presega možnosti te študije. Tu se zadovoljujemo s podmeno, da zanesljivost merjenja ni neodvisna razsežnost kakovosti merjenja, ampak se prepleta tudi z drugimi razsežnostmi, kot sta veljavnost, natančnost itd., in skupaj z njimi sestavlja kakovost merjenja (Leskošek, 1992:9).

Primerjava odgovorov leta 1984 in 9 let kasneje. V anketi je treba zadostiti več pogojem, če naj ponovljeno merjenje prinese enak izid. Najprej mora ostati nespremenjeno samo stanje, ki ga registriramo (t. j. konstantnost količine, ki jo merimo). To v pilotni študiji ni bil problem, saj smo izbrali take spremenljivke. Poleg vpliva katere od sestavin, ki jih je omenil Alwin, pa lahko izzove spremembo izida meritve tudi napaka pri zbiranju podatkov. Možen vir napake je lahko anketar s posebno uporabo merskega instrumenta ali z nenadzorovano spremembo anketnega vzorca; napake nastajajo tudi pri vnosu in pri statistični obdelavi podatkov.

Ob navedenem naboru možnih dejavnikov spremembe izida merjenja, ki jih v tej študiji ne moremo analitično nadzirati, si pomagamo s sklepanjem. Če pri ponovljeni meritvi dobimo enak izid, potem seveda vemo, da v celotni verigi ni zatajil nobeden od členov, tudi spomin in oblike vprašalnika ne.⁴ Če je izid spremenjen, smo seveda v težavah, saj »krivca« ne zmoremo identificirati.

V pilotni študiji primerjamo izida obeh meritev tako, da ugotavljamo le pojavljanje enakih odgovorov. Olajševalne okoliščine za izbiro tako preprostega načina je najti predvsem v zelo majhnem vzorcu ter v kakovostni raznovrstnosti pomembnih spremenljivk. Istovetnost odgovora smo ugotavljali tako, da smo od vrednosti spremenljivke, izmerjene leta 1984, odšteli njeno vrednost, izmerjeno leta 1993, ter izračunali pogostost porazdelitev. Pri nekaj spremenljivkah smo neposredno primerljivost med meritvama dosegli šele tako, da smo ustrezno priredili modalitete iz prve ali druge meritve. Spremenljivke, pri katerih sta bila uporabljena bistveno različna merska instrumenta, so v tabeli označene z zvezdico. Večinoma so to primeri, ko je bila spremenljivka v anketi leta 1984 sestavljena iz več enostavnih anketnih vprašanj, leta 1993 pa jo je »pokrilo« eno samo anketno vprašanje z ustreznim naborom modalitet (npr. stanovanjski status). V takih primerih je bil torej spremenjen merski instrument, kar je seveda dejavnik tveganja drugačnega izida merjenja.

Med vsemi izbranimi spremenljivkami, prikazanimi v tabeli 3, le prve tri niso registrirane v retrospektivni epizodni obliki. Ker so primer klasične oblike vprašanja, ki je bilo ob ponovljenem merjenju skoraj enako, so bile tudi izbrane prav za kontrast in za primerjavo drugim, ki so bila pretežno za nazaj in epizodna.⁵

Omenimo še, da smo pogostnost enakih odgovorov, ki je prikazana v tabeli 3, računali glede na vse veljavne odgovore. Zmanjšano število veljavnih odgovorov pri stanovanjskih spremenljivkah je posledica tega, da leta 1993 te vrednosti nismo

⁴ Tu se ne spuščamo v presojanje tveganja, da lahko nastane ponovljeni individualni izid merjenja tudi zaradi napake ali naključja.

⁵ Vprašanje za nazaj poizveduje po nekem stanju v preteklosti. Če si sledi več vprašanj in so tudi na poseben način grafično oblikovana in združena v epizode, govorimo o epizodnem vprašanju.

registrirali za vso populacijo.⁶ Pri spremenljivkah »vodilno ali vodstveno delo« ter »zamenljivost pri delu« so upoštevani le tisti, ki so bili maja 1984 zaposleni.

TABELA 3: Pogostnost ponovljenega izida anketiranja (enaki odgovori leta 1984 in 1993)

VARIABLA	veljavni odgovori		identični odgovori %
	N	štev.	
jezik v otroštvu	48	45	94
narodnost očeta	49	45	92
narodnost matere	47	44	94
leto priselitve v kraj***	6	5	83
leto priselitve na naslov**	30	26	87
lastništvo stanovanja maja 1984	40	36	90
stanovanjski status* maja 1984	40	29	73
št. sob v stanovanju* maja 1984	37	23	62
površina stanovanja v m ² ** maja 1984	40	30	75
kopalnica v stanovanju maja 1984	34	33	97
zakonski stan maja 1984	49	46	94
vpisanost v šolo maja 1984	49	44	90
vodilno ali vodstveno delo maja 1984	39	32	82
zamenljivost pri delu* maja 1984	38	20	53
delovni status* maja 1984	49	48	98

Opombe:

* spremenljivke, pri katerih se je besedilo ali potek anketnega vprašanja/vprašanj pri drugem merjenju znatno spremenil

** primerjava razredov

Najprej pogledajmo izide pri prvih treh spremenljivkah, ki so bile merjene s »klasično« obliko vprašanj. Pogostnost enakih odgovorov pri njih znaša med 92 in 94%. Tako vemo, da je 6 do 8% neenakih odgovorov nastalo že ob uporabi klasičnega, obakrat enakega merskega instrumenta in brez udeležbe spominskega dejavnika. Žal pa nam to s formalnega vidika jasno sliko nekoliko zamegljuje vsebinska plat teh treh vprašanj: spremenjeni izidi merjenja so morebiti rezultat spremenjenega socialnega pomena »neslovenskih« modalitet v vprašanjih, do česar je prišlo med meritvama.

Med petimi spremenljivkami, ki popisujejo stanovanjski položaj v maju 1984, je največ enakih izidov merjenja najti pri opremljenosti stanovanja s kopalnico – 97%, najmanj pa pri stanovanjskem statusu, površini in številu sob v stanovanju – med 62 in 75%.

Tudi obseg enakih odgovorov pri spremenljivkah, ki popisujejo delovni položaj respondenta, se dokaj spreminja in sega od 53% pri oceni zamenljivosti pri delu do zelo dobrih 98% pri delovnem statusu.

Izkupiček te analize lahko povzamemo takole. Pri tem se omejimo ne spremenljivke, ki so bile registrirane z epizodno obliko in so zadevale spominske sposobnosti respondentov. Te sprejemljivke se med seboj znatno razlikujejo po tem, koliko je bilo ponovljenih izidov merjenja. Zato sklepamo, da spominska in epizodna oblika nista (glavna) povzročitelja spremenjenih izidov merjenja, pač pa

⁶ V podatkih, pridobljenih leta 1993, smo lahko stanje v maju 1984 identificirali le v primerih, ko sta bili začetno in končno stanje ustrezne stanovanjske epizode enaki.

gre po vsej verjetnosti bodisi kar za zanesljivost posameznih vprašanj, bodisi za spremenjeno ubesedenje, kjer je do tega pač prišlo.

Sklep

V članku smo skušali odgovoriti na vprašanje, ali je anketiranje, ki za dvajset let nazaj zbira podatke o kakovosti življenja, izvedljivo ter kakšna je kakovost takšnih podatkov. Morebitna omejitvena dejavnika, na katera se je osredičil ta članek, sta bili konkretna (zahtevna in še nepreverjena) oblika anketnega vprašalnika ter spomska sposobnost respondentov, da poročajo o preteklih stanjih in dogodkih v svojem življenju.

Žal pa v študiji omenjenih dveh dejavnikov nismo mogli analitično osamiti glede na preostale dejavnike zanesljivosti in kakovosti merjenja. Ugotavljali smo lahko le njihov skupni učinek ter tako posredno presodili tudi sprejemljivost dveh »glavnih osumljencev« – domnevno najšibkejših členov v verigi dejavnikov kakovosti, anketnih podatkov. Študija je pokazala, da sta tako količina izgubljenih podatkov zaradi dolžine in natančnosti merjenja opazovanega obdobja – t. j. za dvajset let nazaj, na mesec natančno, kakor tudi kakovost zbranih podatkov ostali znotraj sprejemljivih okvirov.

Seveda pa je študija nekaj vprašanj tudi odprla. Navezujejo se predvsem na ponovljeno merjenje, ki v družboslovnem raziskovanju kakovost življenja pomeni dokaj redko priložnost. Da smo pri ponovljenem merjenju pri nekaterih spremenljivkah dobili občutno manj enakih izidov kot pri drugih, pa je seveda izziv za ugotavljanje zanesljivosti njihovih merskih instrumentov.

LITERATURA

- ALWIN, D. F. (1989): Problems in the estimation and interpretation of the reliability of survey data. *Quality and Quantity*, 23(3), str. 277-331
- ANTONČIČ, V. IN BOH, K. (1991): Premise za raziskovanje kvalitete življenja, *Družboslovne razprave*, št. 12, str. 5-18
- BELAK, EVA (1994): *Anketa in anketar*, Diplomsko naloga, Ljubljana, FDV
- BLOSSFELD, H. P. HAMERLE, A. IN MAYER, K. U. (1989): *Event History Analysis. Statistical Theory and Application in the Social Sciences*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, povzeto po: Drobnič, S. (1992)
- ČERNIČ, MAJDA (1993): *Poročilo o izvedbi raziskave »Kvaliteta življenja v Sloveniji – Pilotna študija 1993*, tipkopis, Fakulteta za družbene vede, Inštitut za družbene vede, Ljubljana
- ČERNIGOJ SADAR, N. (1992): Kvaliteta življenja – bibliografija, Center za družbeno blaginjo, Bilten št. 5, Ljubljana, FDV
- DROBNIČ, SONJA (1992): *Dinamična sociološka analiza, raziskovalno poročilo*, Ljubljana, Inštitut za družbene vede
- GNIDOVEC, META (1993): *Anketa in anketiranec*, diplomsko naloga, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede
- LESKOŠEK, KARMEN (1992): *Merjenje zanesljivosti*, diplomsko naloga, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede